ТИЖНЕВИК · REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE · TRIDENT

Число 6 (162), рік вид. V. 3 лютого 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 3 лютого 1929 р.

Ще за часів до-воєнних до того вславленого «концерту великих держав» — Англія, Росія, Ґерманія, Франція, Австро-Угорщина та Італія — належала ще одна потуга — чи не найміцніша і найтриваліша — сьома велика держава. Заходили зміни в складі того могутнього концерту: встряли у европейські справи Японія та З'єднані Штати; велика війна вивела з гри Австро-Угорщину та Росію, позбавила на якийсь час її ваги Ґерманію. А тій великій державі не страшні були ні внутрішні революції, ані війни зовнішні, ані катастрофи всесвітні. Тією чи не наймогутнішою великою державою вважалася до війни — преса. Нею вона зосталася й досі, зостанеться й на далі.

Не раз її слово заважувало на терезах світової історії, перехиляючи їх в той чи в инший бік. Не раз впливала вона на хід подій, гальмуючи їх чи прискорюючи, витворюючи чи руйнуючи ті або инші комбінації, проказуючи нові шляхи европейській думці та направляючи на них чинність політичну. Не раз допомагала вона притушковувати гострі непорозуміння міжнародні, що от-от ладні були спалахнути страшним полум'ям війни, та чи не частіше ще сама роздмухувала їх, призводячи до глибоких конфліктів.

Україна до війни не могла похвалитися ані увагою, ані прихильністю з боку тієї світової потуги. Брак відомостей про наш край в пресі европейській і американській, незнання нею українського питання та нехтування ним були однією з перешкод, яку зустріли наші визвольні змагання. Це багато пошкодило нашій справі в той час,

коли, вирвавшися з «тюрми народів», що їй на ім'я було — Росія, народ український змагався зайняти належне йому місце серед инших вільних націй.

Що-правда, одновлення державности української, визвольна війна, зріст національної свідомости в масах народніх та опір, який вони чинять на кожному кроці червоним окупантам, завзята боротьба за волю, яка не пригасає й досі на Великій Україні, витривалість уряду УНР та його послідовна діяльність, саме існування, орґанізоване життя та праця творча нашої еміґрації на чужині — зробили в цім напрямку багато, значно змінили становище на ліпше.

Де-далі, то все частіше лунають в пресі чужоземній голоси, що свідчать про ознайомлення з нашою справою та розуміння її ваги для европейського життя і миру всього світу.

Нам вже доводилося на сторінках «Тризуба» з задоволенням одмічати статті видатного французького депутата, колишнього голови паризького муніципалітета — Евена. В попередньому числі наводили ми уривки з недавньої статті пані Генбері, — «The problem of the Ukraine», що з'явилася в останній книжці анґлійського журнала «The National Review».

Сьогодня з приємністю можемо ми в листі нашого лондонського кореспондента ознайомити докладно наших читачів з тією надзвичайно цікавою і ґрунтовною статтею.

Ми не можемо не висловити найщирішої подяки авторові, який виявив і глибоке знання української проблеми, і розуміння ваги її для Европи;особливо для Анґлії. Пані Генбері сміливо плямує колишні помилки анґлійської політики що-до України та ставить наше питання руба перед громадською опінією своєї країни.

Не треба перебільшувати значіння окремого виступу, хоч і як цінного, — та так само було б помилкою применшувати силу голосу впливового анґлійського журналу.

Саме появлення такої статті на сторінках поважного місяшника свідчить про те, що в певних анґлійських колах зростає зрозуміння української проблеми та зацікавлення нею. Свідчить воно й про те, що червоний морок, який і досі ще туманить маною очі де-кому в Европі, не заступає перед проникливим поглядом далекоглядніших публіцистів і сьогодняшньої долі тяжкої, і завтрашнього визволення України та її видатної ролі в майбутньому.

Висловимо-ж разом з англійською публіцисткою надію, що її виступ допоможе не тільки її читачам, як сподівається вона, але й ширшим колам по-за ними «зрозуміти пекучість і важність цієї проблеми, а разом з тим зрозуміти і той факт, що національний імпульс, який почався кільки століть перед тим, росте на Україні місяць за місяцем, рік за роком».

«Будучі події, у вигляді незалежної української республіки, кидають уже тінь перед себе, як кажеться в англійській приказці».

* *
*

Страшно читати ці кров'ю людською писані рядки, що їх засовітською пресою все більше і більше подає наша хроніка з Великої України. Що-дня зростає кількість звісток про убивства совітських агентів, прихильників та попихачів на селі. З другого боку, все частіше наводять совітські газети присуди на смерть, що їх виносять червоні «суди» обвинуваченим за напади на совітських урядовців чи їх прибічників та за підпал їхнього добра.

Україна знову палає огнем, спливає кров'ю. Падають жертви численні «найвищої міри соціяльного захисту». Та це ті, що їх розстрілюють прилюдно, а скільки гине в льохах ҐПУ?

До одчаю доводить вимучену людність пекельне знущання та катування червоних посіпак, не витримують люде і жертвують життям, аби помститися.

Наростає народній гнів, виявляючися у тих селянських виступах кривавих, і нема сили, що може його спинити. Та не шлях особистого терору, хоч і як він підриває сили московських наймитів та розхитує їхнє панування над поневоленим краєм, принесе Україні визволення. Тільки тоді, коли цей гнів народній, ця ненависть свята проти гнобителів стануть на шлях організації сил і знайдуть організовані форми боротьби, об'єднавши всі живі елементи під гаслом незалежности, тільки тоді прийде кінець чужоземній окупації.

На теми дня.

II.*)

22. I. 1929.

За грому й блискавок, в час бурі й грози на острові Патмосі малолюдному перед очами найменшого з апостолів Христових Івана з'явилося майбутнє світу сього, утворився Апокаліпсіс його.

У супроводі гарматної кононади, в найвищий час революційних вибухів у Київі, місті святому, перед Центральною Радою встала постать суверенної України, утворилася Українська Народня Республіка.

Сталося чудо воскресення з мертвих, як думали свої; мрійне божевілля, як говорили сторонні. Сталося і захопило всіх красою національного подвигу, силою історичної правди. Захопило і понесло потоками і вихрями подій.

Згадаймо на хвилину, за яких умов проголошено було Українську Народню Республіку. Ми всі їх пережили, стоять вони у нас перед очима. Страшні були ті обставини, безнадійними здавалися вони...

На півдні — розвалився мілійоновий військовий фронт, складений у великій більшості з деморалізованих большевицькою пропаґандою чуже-національних мас. З півночі — тягла московська навала, несучи з собою не лише стрільну зброю, але й грізну отруту звульгаризованого соціялізму, — а властиво, бандитського комунізму, розрахованого на найгірші темні інстинкти, що здібні розбудити в людині звіря — і вже розбудили його там, на півночі од нас.

У себе вдома, — «на нашій, не своїй землі»... У містах, що мають бути і нормально бувають природніми командними висотами в народі в часи революцій, — наші люде були оточені морем чуже-національного населення, чи нашими ж таки землячками перевертнями. Бо ж Центральна Рада в Київі була першим національним загоном, що його вислала наша селянська нація на опанування столицею рідної землі. А самі народні маси, сільський океан, лише прокидалися од вікового сну неволі, помалу і потроху скидаючи з себе «ветхого Адама», встаючи до нового, вільного національного життя.

Їх була жменя — тих людей з Центральної Ради. Обмаль війська, жадних грошей, жадного постачання, брак організованої підтримки в країні. Здавалося, були вони зречені на загибель, — иншого виходу наче не було. А в тім він був, і справа не пропала.

Чи то були геніяльні люде, велетні духа і чуття, що зрозуміли час і обставини?

В хаосі подій і вчинків , в розбурханому морі революції, встали вони на певну путь, знайшли зброю і силу, — не матеріяльну, бо її не було, а психологічну. Вродилося од них гасло, що, як великий дзвін, залунало, загуло по цілій Україні, вдарило по серцю кожного україн-

*) Промова, виголошена на урочистій Академії в Празі 22 сїчня.

ця, од інтелігента до темного селянина з найменшої хатини; злютувало їх в одну цілість, спрямувало на боротьбу, на муки, на перемогу.

На живих не можна було спертися, бо сучасність була ворожою. Глянули до майбутнього, прислухалися до минувшини, в серці своєму відчули слова, передані дідами й батьками всім нам:

В своїй хаті — своя правда
І сила, і воля!

Слова ці дістали в четвертому універсалі модерну назву — «Українська Народня Республіка». Збіглися і зав'язалися в одному нерозривному вузлі минувшість і майбутність, — сучасність була їх перевесилом. Довершенною стала нація, утвореною — держава. Під жовто-блакитним прапором став цілий український народ.

Чи були вони геніяльними, люде Центральної Ради? Чим би потім не скінчив кожний із них, — колективний пам'ятник вони заслужили, але геніяльними були не вони. Геніяльним був час, за якого вони жили й творили. За таких часів, як той, всі стають геніяльними, бо всі творять історію, але творчість та не індивідуальна, а колективна.

Колективна творчість — основна риса демократії взагалі; у нас — це база цілої історії нашої нації.

Европейські великі нації, майже без винятку всі, ставилися згори, зачинаючи з держави. Державна стріха там захищала собою національні паростки, прямувала їх розвиток, давала зразки та елементи для дальшого поступу.

Масарик якось сказав: «Нація така, які в неї поети». Це — гарна правда, але вона в значній мірі стосується не до тих націй, що розвинулися і повстали під протекцією держави. У германському, скажемо, національному характері мабуть таки од Фридриха Великого та од Бісмарка неконечно більше елементів, ніж од Ґете чи од Гейне. У французів і сьогодня залишилося дуже багато од Людовика XIV та од Наполеона, не дивлячися на кільки революцій та на неперервне півстолітнє існування республіканського режиму. Тому то в европейських мовах ще й зараз розуміння нації майже тотожнє з розумінням держави, бо зрослися вони органично на протязі століть.

По тому ж зразку будувалися і дві сусідні з нами великі слов'янські нації — польська та російська. У нас, як і в де-яких менших середнє-европейських націй, цей процес переходив цілком в инший спосіб. Ми будували націю, перебуваючи в чужих державах, бо свою власну втратили на історичному шляху.

Зачиналося у нас, правда, так само, як і в сусідів близької і далекої Европи. Бо ж первісні елементи нашої нації, фундамент її будови закладено було ще за часів великої Київської держави, геґемона на сході Европи на протязі X-XII століть. Та жили ми на перехрестях Европи й Азії, на битому шляху народів, і держава наша впала під зовнішніми ударами.

А в тім закладено було за часів її існування такі міцні основи

для майбутнього нашої нації, що їх творчі впливи подекуди не вигасли ще й досі. Князі київські дали довершені, як на той час, зразки командних вождів на своїх постах: голови держави, судді, законодавця, взагалі — громадянина. Згадаймо Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Романа. Але найбільше дали вони зразків лицарської довершености, зачинаючи з Святослава через Мстиславичів і до Данила

Поруч князів означилася і наростала в силі національна інтеліґенція, що виходила із кол дружинних, духовних і мійських. Ми всі їх пам'ятаємо; близькі вони нам і сьогодня — тодішні Нестор, Сильвестр, Никон, Іларіон, Данило — пам'ятник, Баян, Митуся, автор слова о полку Ігоревім, та інші, менше за цих вславлені люде, що закпали непорушну основу нашої національної свідомости.

Виступали вже тоді й широкі народні маси на політичну й громадську авансцену складаючи з князями своїми вславлений ряд — цей перший зародок пізнішого конституційного ладу. До тих часів треба завести й початок національної організаційної системи всенародніх демократичних рад — тодішні віча, — що так блискуче виявилися пізніше за козацьких часів, випливли на поверх народньої свідомости і в бурхливий період революції 1917-1918 р. р.

Із занепадом Київа держава, як чинник, випала з нашого національного обіходу. Заникли разом з державою, винищені були чи поростікалися і всі командні верстви, що в певний період народнього розвитку грають таку велику ролю в справі національного будування. Наш народ залишився сам, і тоді-то й виявилася його могутня конструктивна вдача, велика сила його колективної творчости. Він не закинув без догляду попередньої національної праці, взяв її основи за свої, будував націю сам, а поруч з нею ставив і національну державу.

Що таке держава? Модерне її означення можна звести більш-менш до такого речення: — Держава — це правно-господарська організація території та народу для забезпечення культурних та матеріяльних інтересів усіх її громадян.

Національні інтереси в такому означенню звичайно поминаються европейськими державознавцями. І це для них нормально. Бо-ж, скажемо, французові чи німцеві — яка потреба вимагати од своєї держави, щоб вона забезпечувала його національні інтереси? Цими інтересами і без тої вимоги держава повна вщерть, бо це її основа, вона з ними органично злютована. Але для нас, українців, у повстанню держави нашої, і тоді за козацької доби, і тепер, за наших часів, — це було як раз рішаючим моментом.

На перший погляд, занепад нашої першої держави стався ще тоді, коли національні інтереси начеб-то легко могли дістати своє задоволення і в чужій державі. Бо трапилося це ще за середньовіччя, коли в Европі носіями нації були лише монарх та до певної міри — шляхта, навіть не всі командні верстви, бо, наприклад, духовенство жило інтересами інтернаціонального католицтва. Широкі верстви народні, при зміні держави, міняли лише зверхнього пана, бо і в своїй і в чужій державі вони були і зоставалися рабами. Національно

не втрачали від того нічого, бо національних цінностей ще не заживали. А по тому, що тоді цей процес згори ще не встиг до них просякнути, і перебували вони ще в періоді, так мовити, підготовної стадії, — в етнографичній добі.

Инакше стояла справа у нас. Київська держава майже не знала інститута рабства для свого корінного населення. Її громадяне, широкі маси народні, були вільними людьми. Тому національний процес уже за тих часів просочився і до них; вони уже і тоді були не лише об'єктом для твореної нації, але й її суб'єктом.

Не тільки князь та командні верстви, але й цілий народ був уже до певної міри носієм нації. Чужа держава задовольнити його не могла, бо не могла і не вміла, коли б і хотіла того, забезпечити такого складного для тих часів комплексу інтересів, які вже у нього були і яких ще просто не було у його сусідів, що заволоділи територією та населенням нашої першої держави.

У складі тих держав, в яких довелося жити українському народові після занепаду Київа, він завжди був чужеродним тілом, що органично не могло зростися чи навіть тісно зв'язатися з тілом основного народу держави. Структура чужої влади була для нього, як одежа з малої людини для великої, — вона його муляла, дошкуляла, доводила до розпуки, до грізних вибухів повстання й боротьби, боротьби на життя й смерть.

Ми не будемо тут наводити всім нам відомих фактів з історії польсько-українських і московсько-українських історичних взаємовідносин. Український народ ніколи і ні при яких обставинах не визнавав чужої надвлади, прямуючи увесь час до своєї державності. А тому, що це прямування на протязі його історії безнастанно одривало від його національного тіла всі привилейовані та командні верстви, — тому шляхи його боротьби і розвитку увесь час все яскравіше та яскравіше зазначалися гарячими барвами республіканства та народоправства. На сторожі національних інтересів стояв лише народ-демос, і демократизм став історичною рисою, неодривним елементом української нації...

Коли сьогодня ретроспективно оглянути нашу історію від найдальших її початків до сучасности, то утворюється таке враження, начеб-то всю її ведено по якомусь певному і точному плану, розваженому й розробленому анонимним автором, колективним творцем її — українським народом.

Нація, як ми її сьогодня розуміємо, — великий винахід новітніх часів, але підготовка її йшла од віку. Елементи її такі: 1) підпорядкована територія, 2) підпорядковане населення, 3) національна культура.

На заході Европи, як вказано було вище, вся ця підготовна праця йшла за допомогою держави. Це, так мовити, економний спосіб національної праці, під стріхою. У нас готував сам народ, робив це він під голим небом, неекономно, вкладав більше сили, ніс більше жертв, ніж то було може потрібно, але зате будова стала міцнішою, бо витримала вона, як іспит, усі негоди історії.

Візьмемо для прикладу українську сучасну територію, як вона

нам досталася? Уже на зорі історії, у досвіта її, десь у сьомому століттю по Христі, за часів великого розселення слов'янські племена, що стали предками українського народу, означили її собою і то як раз в тих межах, які ми й сьогодня маємо: од Карпат і до Озовщини, од Попісся до Чорного моря, беручи в грубих рисах. Київські князі прийняли цю спадщину, зберігаючи її державними засобами, колонізуючи, ставлючи свої замки-городи аж до Тмутаракані, виступаючи збройно проти кожної чужої навали. Та не втримали, бо не було ще відповідної сили для того. Населення було ще небагато, не встигло й не могло воно ще на той час опанувати великий простір чорної землі.

Впала держава та не впало національне завдання що-до території. Взяв народ його до своїх рук і на протязі віків, з XIII по XIX століття, без власних державних засобів, проти волі і заборони чужої надвлади, плугом і працею опанував тою самою чорною землею, що уподобалася предкам його. На півдні дійшов до Чорного моря і закотвився на Кубані, на півночі йшов віковічною межою чорної землі, не переступаючи за певну паралель, аби не попасти до смуги невідомого й незвиклого йому північного підсоння. Земля і народ зв'язалися органично, як то й необхідно для появи нації.

Те саме з населенням. Підпорядковане населення — це передумова національної культури. Це може йти згори, просочуватися од держави та командних верств. Так воно й було в Європі. Віра, школа, наука й література прокладали свої шляхи з гори до глибини народніх мас, утворюючи передпосилку нації — єдиний інтелектуальний тип населення, що фізично, а навіть і етнографично, могло залишитися ріжним. Процес цей особливо яскраво зазначився за часи т. зв. Ренесансу та Реформації, коли й було покладено фундамента сучасної національної культури в европейських народів.

І в нас єдиний інтелектуальний тип зазначився приблизно в той самий час, трохи пізніше. Але процес його утворення йшов инакше. Перед тим — народом нашим, вільно чи невільно, пророблена була ще одна підготовна робота по підпорядкуванню населення, а саме утворення єдиного фізичного й етнографичного типу. В Європі це було необов'язковим, бо народ в єдності своїй утримувався державою. У нас це було необхідним, бо національна культура мала — не просочуватися згори, а виростати знизу. А перейти цей процес міг лише на основі попереднє створеної єдности. Державну єдність у нас було замінено єдністю фізичного й етнографичного типу. Дякуючи припливам та одпливам колонізаційної чинности на південь, народ наш на кінець XVI століття став вимішаним, як тісто в діжці у доброї господині. Фізичні та етнографичні одрубності залишилися хіба-що в горах Карпатських та в болотах Поліських, тай то не в чистому вигляді.

Епоха нашого Ренесансу і нашої Реформації — кінець XVI та половина XVII століття — застає вже готовими усі передумови творення єдиного інтелектуального типу. Просвітнє-культурний рух цього часу, підтриманий широкими верствами, що їх видав із себе народ, зродив національну культуру і національну інтеліґенцію. Можна навіть навести точну дату коли цей факт було освідомлено. Це — 1625

рік, коли з'явився урочистий маніфест українського національного духовенства.

За тим цілком природно повстала думка про власну державу, і вона була трохи пізніше, як ми то знаємо, переведена в життя великим Богданом, що чинив і гетьманував іменем українського народу, як доживотній голова республіканської держави.

Ріки крови, несчислимі жертви поніс для того український народ, та не розцвіла козацька держава; розшматовано було Україну; гетьманщина трималася трохи довше як століття і потопилася в російському морі. Знаємо ми всі й причини тому. Були вони зовнішні й внутрішні, і нема чого нам тут їх ще раз перебірати. Вкажемо лише на дві з них: перша та,що наша держава XVII-XVIII століття з її гаслом: «Без холопа і без пана», на ті часи була надто демократичною, а тому небезпечною і ненависною для сусідів. А друга — та, що величньому гаслу не відповідала реальна сила, бо до нації не заведено було до кінця селянство, та й не переведено було ще до кінця підпорядкування історично необхідної для українства території.

Виправлено ці хиби було вже пізніше. На половину XIX століття остаточно розселився український народ до Чорного моря і Північного Кавказу, твердо і навіки зазначивши національні межі свої. До нації селянство наше ідеологічно заведено було Шевченком, а реально — великими поліями що перейшли на наших очах. Проголошення суверенної української держави було останнім актом твореної нації...

З того часу минуло вже одинадцять літ. З державно-національним гаслом в серці і в свідомості своїй за цей період діти стали юнаками, юнаки — мужами, нація, держава й народ злилися в органичну цілість. Старші люде наблизилися до порогу земного життя.

За страшних обставин з'явилася Українська Народня Республіка, за таких же умов буде вона і відтворена. Народ до того підготований, готуймося й ми. Бо вже темна ніч у кінця, вже

Сонце йде
І за собою день веде!

Готуймося до ясного дня після темної ночі, бо виправдана наша справа історією і волею народа. Слава Україні!

М. Славінський.

Тому десять років...

Ті події, що відбулися на Україні в листопаді-грудні 1918 року, надовго залишаться в пам'яті українського народа. Рік 1918 був роком героїчних зусиль поневоленої української нації здобути собі місце під сонцем, вибороти собі право на незалежне державне існування.

22 січня 1918 року проголошено було 4-им Універсалом Централ-

ної Ради самостійність Української Народньої Республіки. В боротьбі двох імперіялізмів — австро-німецького та російського переміг був німецький. І на Україну після Берестейського договору прийшли австро-угорські та німецькі полки. Чужа військова сила опинилася на революційній Україні, де вже цілий рік ішла аґрарна революція. Німецькі ґенерали уважали Берестейський мир за «хлібний мир» (Getreidefrieden), і в своїй політиці переслідували єдину ціль — здобути як мога більше хліба.

З одного боку це, а з другого — симпатія до поміщиків на Україні, у яких українська влада відібрала землю, привели до перевороту 29 квітня 1918 року. Волею німецького штабу на чолі України, яку з Республіки переіменовано в Державу (так ніби республіка не держава!), зроблено гетьманом п. Скоропадського. Німецький штаб був задоволений, бо було припинено розділ панських земель, значить була надія, що «фабрики дзерна» — поміщицькі економії дадуть збіжжя для центральних держав. На Україні запанувала диктатура російсько-польських поміщиків, які уживали владу над Україною в своїх вузько-класових інтересах. Ці люде були, як сліпі, вони не хотіли бачити того, що колеса історії не можна повернути назад. Ці люде не хотіли бачити тако-ж могутнього українського національного руху, і мали намір зробити Україну центром для відновлення великої монархичної Росії, бо, мовляв, «Київ — мати руських городів».

На Україні заведено реакцію соціяльну (скасовано реформи Центральної Ради), але разом зроблено замах і на національний український рух. Відомо, що держава не може існувати без фізичної сили, яка б її підпірала, держава неможлива без армії. Але першим ділом «хліборобів-державників» було скасувати й розформувати національно-свідомі й дисципліновані частини (т. зв. синьожупанники), які прибули на Україну з німецьких таборів. Синьожупанники присягли один перед другим, що не вернуться до своїх рідних на Україні, поки не забезпечать незалежности Української Народньої Республіки. Ці кадри української національної армії були настроєні проти московського большевизму й були на Україні найліпшими аґітаторами проти Москви. І цей дорогоцінний національний капітал злочинно змарнувала гетьманська влада, бо б о я л а с я цих синів українського села, які, звичайної не могли байдуже дивитися на тих каратеїв, що позаводили середньовічні муки для українського селянства іменем «Української Держави». Політика правительства п. Скоропадського систематично насаджувала на Україні симпатії до большевизму. Національно-державний союз, в склад якого входили хлібороби-демократи, соціял-федералісти, союз залізничників та поштовиків (соціялістичні партії до цього союзу не належали) писав таке до гетьмана Скоропадського в меморандумі з 24 травня 1918 року:

...«Вся політика нового уряду тільки збільшила анархію й заколоти по селах і швидким темпом стихійно зростає озлоблення селянських мас, які почули себе непевними що-до одержання землі, про що селянство мріяло цілі віки. Большевизм знову почав набірати сили по селах. З'явився й почав ширитися стихійний аґрарний терор».

Дійсно Україна, навіть здавлена австро-німецьким військом, не була спокійна. То тут, то там зривалися повстання проти німців та проти аґентів ґетьманської влади. Горіли панські економії й селянські хати то на Звенигородщині, то на Запоріжжі, де тоді почав був свою кар'єру Махно. Ґетьманський апарат, набраний із слуг і прихильників царського режиму, із чистих росіян та з перевертнів-малоросів, складав вину за селянські розрухи на українську патріотичну інтеліґенцію. Один за другим помандрували українські політичні діячі в тюрму «Української Держави». Між цими в'язнями був і покійний Симон Петлюра.

Потроху російський двохголовий орел простягав свої чорні крила на українську територію. У п. Скоропадського не було відваги взятися до орґанізації українського війська. Зате на нашій території найлютіші вороги українського народа — російські добровольці — вільно набірали людей для армії Алексеєва та Денікина, формували відділи для всяких «Астраханських армій». Старшинські кадри для восьми корпусів української армії, яка мала колись формуватися, було набрано з не-українського елементу.

Німецька політика на Україні не була певна й виразна що-до самостійности України. При кінці ґетьманування Скоропадського політика Німеччини почала хилитися до зближення з Росією. Це дало змогу ґетьманському правительству виявити своє дійсне обличчя. Так ото прем'єр-міністр Лизогуб 19 серпня 1918 року був видрукував свою заяву в берлінському щоденнику («Berliner Tageblatt»), в котрій було сказано, що ціль ґетьмана Скоропадського й правительства — привести Україну до єдности з Росією. Ця «патріотична» робота росіян та «тоже малоросів» кінчилася нарешті відомою «грамотою» п. Скоропадського з 14 листопаду 1918 р., в якій читаємо такі знаменні слова:

«Україні першій належить виступити в справі утворення Всеросійської федерації, якої конечною метою буде відновлення Великої Росії».

Ця остання краплина переповнила чашу терпіння українського народа. В той момент, перед десятьма роками, вже кінчилася світова війна. Розпалася Австро-Угорщина, на її місці повстали нові національні держави — Югославія, Угорщина, Чехословаччина, Польща й Галицька Україна. Упав трон німецьких Ґогенцоллернів та австрійських Ґабсбурґів. Німецьке військо почало поспішати з України.

Проти ворожої українському селянству влади Скоропадського, проти національної зради — віддання України на поталу росіянам виступив сам український народ кількосоттисячним повстанням. Цікаво, що не тільки українці планували повстання проти влади Скоропадського. Російський есер Станкевич, який був у той час на Україні, оповідає в своїх споминах, що вони, російські есери, теж готували повстання. До них зголошувалися російські старшини з ґетьманського штабу, які обіцялися дати піддержку орґанізаторам повстання. Але Скоропадський своєю «грамотою» висловився за «єдину неділиму» Росію, і цим урятував себе від небезпеки з боку росіян. Тим могутнішим був удар з українського боку.

С. В. Петлюра в першому зазивному листі з 14 листопаду писав слідуюче до українських народніх мас:

«В цю велику годину, коли на всьому світі падають царські трони, визволяються народи, — в цю хвилину ми, брати-козаки, хіба дозволимо собі піти за поміщиками проти своїх батьків?»

І вся Україна від Прип'яті аж ген до Чорного моря дала відповідь ясну й недвозначну. За кілька день зметено було відродителів «Великої Росії». Держався лише Скоропадський з допомогою німців та російських добровольців у Київі.

«Вкраїно — Мати, кат сконав,
Недовго бились ми за волю...»,

такий гімн співано по всій території відновленої Української Народньої Республіки.

Повстання 15 листопаду 1918 року не було ділом одної людини, групи людей, ні, це була справа всенародня, всієї соборної України.

В центрі революції стали українські січові стрільці з Галичини, які не пішли навіть на оборону Львова, а лишилися на Великій Україні, щоб почати велике діло — боротьбу за самостійність України. Вже цього одного факту вистачає для того, щоби знищити всі легенди «хліборобів-державників», які узивають революційний рух українського народа «хамством»*).

В надмірно тяжких обставинах опинилася відновлена Українська Народня Республіка. Колосальні внутрішні завдання й грізні зовнішні небезпеки. Переведення земельної реформи, організація війська й адміністрації, боротьба з тими силами, які хотіли підірвати українську Республіку з середини. Оборона на зовнішніх фронтах проти двох «сіамських близнят» — Росії червоної й білої, війна на західніх кордонах з Польщею, нарешті небезпека в Одесі, де висіли на українську територію війська переможниці Антанти з намірами, зовсім не прихильними до самостійної України.

І в цих труднощах — тяжкопарна селянська маса — більшість нації, — яка знайшла сили, щоб скинути ярмо, але була за час панування Скоропадського в значній своїй частині «збита з пантелику». І по-між цими українськими масами, які ще вчора терпіли нагаї, шомполи й рострільи з боку гетьманських посіпак, почали ширити свою провокацію большевицькі агенти. Мовляли, Директорія хоче віддати Україну «капіталістам Антанти», хоче вернути поміщиків: а тому, селяне, держиться Москви, вигпядайте червоної армії, вона вас врятує. Ця агітація й провокаційні чутки знайшли ґрунт в українських масах. Почали тікати козаки з війська, бо «війна набридла». На де-який час замріла, заніміла селянська Україна, не знаючи, що робити й за що боротися. Бо-ж занадто спокусливі обіцянки ширила червона Москва. Словом, повторилася, до де-якої міри історія з часів великої французької революції, коли німецькі селяне на початку прихильно приймали французьке революційне військо, а пізніше побачивши, що то неволя, почали повставати проти чужинців. Багато

*) Диви: В. Липинський. Хам і Яфет.

сили довелося потратити українським політичним провідникам на те, щоби зберегти військову силу, яка-б здалася на далі, коли маси вийдуть із своєї пасивности. І цей момент пробудження нації до нової боротьби прийшов.

Де-хто з діячів, які брали участь у революції проти гетьманодобровольчої влади, піддаючися хвилевим настроям мас, і собі похилили голови перед Москвою. Росіяне таке некритичне слідкування провідників за скоро минучими настроями чи ілюзіями мас назвали «хвостизмом». Бо такі провідники плентаються за масами, які йдуть на загибель, замісць того, щоб показувати цим масам правильний шлях до визволення. На «хвостизм» занедужали були і Винниченко, й Грушевський і чимало инших, які думали врятувати Україну від московської окупації формою «радянської влади».

Український народ протверезішав раніше і почав вигоняти із зброєю в руках російських комуністів з України, не вважаючи на їхню «радянську владу».

Цей момент — єднання мас коло прапору Української Народньої Республіки являється найвищим досягненням української революції.

Хоч боротьба поки-що завершилася для нас поражкою, хоч ворог радіє й сміється з нашого нещастя, але його сміх ще передчасний. Нехай снують свої федералістичні плани прихильники невдалого гетьмана п. Скоропадського в Берліні, нехай доказують, що Україна годиться тільки бути провінцією Росії, (пан фон Залозецький «Börsenzeitung», 13 березня 1928 р. Берлін). Той факт, що Україна боролася цілих два роки (1919 і 1920) проти «федерації» з білою й червоною Росією, є найкраща відповідь на плани цих людей, які своєю злочинною діяльністю досягли лише ослаблення українських національних сил і сприяли поневоленню нашої країни чужинцями.

І. Мірошниченко.

Англійська преса про Вкраїну.

(Лист із Лондону).

В англійській пресі, де навіть в щоденних газетах так рідко можна здибати короткі замітки про Україну, статтю пані Д. Генбері (D. Hanbury) «Українська проблема» (The problem of the Ukraine) в грудневому числі місячника «National Review» можна вважати справжньою подією. Прекрасно, з переконанням і запалом написана стаття не може не звернути на себе уваги англійського суспільства та преси і напевне знайде відгомін і по-за межами Англії. Авторка докладно поінформована про давню і недавню історію змагань українського народу до власної держави і не вагається закинути британським та взагалі европейським політикам їхню сліпоту та нездатність розуміти події на сході Европи. Спиняючись на неосвідомленности загалу британських читачів, авторка пише:

«В Англії навіть інтеліґентні люде небагато спинялись над українською проблемою. А тим часом це реальна і життєва проблема для Европи, інтеґральною частиною якої є Великобританія. «П'ятнадцятимільйоновий

нарід, забутий історією», під таким заголовком Казімір Деламар подав петицію до Французької Законодавчої Ради 1869 року, — це відносилося до українського народу. Цю назву можна з такою самою справедливістю прикласти до нього і сьогодня».

«Для того, щоб підійти до цієї проблеми в її модерній формі не лише з симпатією, але, що важніше, із розумінням, я пропоную накреслити її історичну еволюцію до сьогодняшнього дня, спиняючись на вибраних тільки точках, щоб вияснити ситуацію перед нами, а саме: сорокамільоновий нарід, що бореться за волю і самоозначення, волю і незалежність, яку він здобув собі під кінець Світової війни тільки для того, щоб знов втратити їх в нерівній боротьбі проти большевиків, нарід цей тепер майже позбавлений існування під тероризмом совітської Росії».

Авторка подає в загальних рисах історію заснування української держави, князівську добу і татарську навалу:

«Русь-Україна» була дуже багатою країною і, лежучи на шляху з Азії до Европи, вела невпинну боротьбу з азіятськими народами. На протязі цілої історії України ми бачимо змагання українського народу за волю, які проявляються в різній формі, в різні епохи та в різних обставинах. Але ідея ця була завжди віссю, навколо якої оберталось колесо національного життя». Зазначивши це п. Генбері спиняється на війнах Хмельницького, на зусиллях Мазепи, цього великого національного героя, — розірвати небезпечний союз з Москвою, на його невдачі та занепаді української незалежности:

«Од того часу всі змагання за незалежність України вважалися державною зрадою, військо її, як національне військо, було скасовано, найкращих синів її винищено і, здавалось проблему українську було навіки поховано. Але блискуча особистість поета Тараса Шевченка осіяла, як метеор, українське життя. Своїми творами і своїм мученическим життям він став символом своїй пригніченій батьківщині і запалив патріотизм своїх земляків. Він передбачав руїну царського режиму і співав про відродження нової й вільної України. З його романтичних мрій повстали дзерна сучасної української сепаратистичної політики. Політика ця пройшла довгий шлях, поки досягла практичної реальности: шлях цей був нелегкий, часто заслапий туманами сумнівів та труднощів, але нарешті привів, в муках великої війни та російської революції, до переведення в життя ідеалу — вільної й незалежної української держави».

«Ми бачимо, як через цілу історію іде одна і та сама невпинна боротьба проти Росії, назвемо її краще її справжнім ім'ям, проти Москви».

«Проти цієї Москви Витовський вступив в союз з Польщею, Дорошенко з Турцією, Мазепа з шведами, Капіст шукав допомоги Німеччини. Ця зненависть до Москви привела до Брест-Литовського миру і зробила першого президента українського — Симона Петлюру — союзником Польщі.

«Між Київом та Москвою була завжди ворожнеча, Москва природно тягла до сходу, тоді як Київ завжди повертався до заходу».

Авторка дає історію Центральної Ради, скликання з'їздів, проголошення республіки і визнання її Францією та Англією через своїх представників, ґенерала Табуї та ґен. консула Баґге, спиняється коротко на подіях, в наслідок яких «большевики посадили свій уряд у Київі з болгарином Раковським на чолі, потім совітським послом у Лондоні»; на тому, як «Петлюра на чолі української армії боровся завзято, шукаючи допомоги спершу від Франції, потім од Польщі, але надаремне, поки уряд його не був примушений перейти за кордон. Скоро потому Петлюра, їхній великий вождь і національний герой, загинув, брутально замордований большевицьким аґентом в Парижі».

«Оглядаючись тепер назад, неможливо уявити собі неосвідомленість про відносини на місці, яка спонукала Лойд-Джорджа посилати людей, гроші й зброю на поміч армії Денікина, для окупації України, бо чи большевики чи білогвардійці — вони всі однаково вороги на українській землі. Як би ту саму допомогу дано було українському урядові, (який ми

офіційно визнали) в боротьбі проти большевиків, які їй тоді загрожували, Україна була б тепер вільним краєм».

Спиняючись на будуванні незалежних національних держав на руїнах Австрії та Росії, на підставі основних директив Версальського договору — «права малих націй на самоозначення», авторка каже: «Ми бачили, як Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехословакія, Україна, Ґрузія та Кавказ скинули з себе кайдани, якими скували їх чужі уряди і стали на сторожі вздовж кордонів совітської Росії. Але тепер, на жаль, Україна, Ґрузія і Кавказ попали знову під ярмо!».

«Щоб доповнити цей пояс ізолюючих держав дуже важно мати незалежну Україну; більше того, вона необхідна для забезпечення існування інших держав. Вільну Україну бажають Балкани, особливо Румунія, яка стоїть в постійній небезпеці від большевиків вздовж свого бесарабського кордону».

«Одним з головних аґументів на користь існування незалежної України можна навести той факт, що історично, відколи вона належить Росії, відтоді Росія була загрозою світовому мирові. Україна була базою її експансії в напрямі Польщі, Чорного моря та Балкапів, вона була тою базою, звідки була поведена офензива проти Константинополя».

«Україна була розгадкою російського сфінксу не тільки історично чи ґеографічно, але особливо економично. Хоч, в порівнанню з величезними просторами старої Росії, Україна була територіяльно невеликою її частиною, але до війни вона постачала 70% вивозного збіжжя, 75% усього здобутого вугілля, 65% заліза та 85% цукру».

«В додаток до цих аґументів, може найважніший з них усіх, це — дайте Україні незалежність і цим зробите найпевніший удар в саме серце совітського режиму. Як-би тільки Европа, а особливо Англія мали досить обачности і досить далекоглядности, щоб зрозуміти, що з большевизмом, який, сподіваюся, тепер всі визнають великою загрозою мирові; треба вести не тільки оборонну, але для того, щоб його перемогти, і наступну боротьбу, то найкращим способом боротися з ним, а разом з тим підтримати мир в Европі, буде утворення цього бар'єру пограничних держав. Аби ці держави могли витримувати постійний натиск большевизму, треба, щоб вони мали за собою моральну піддержку всіх держав Ліґи Націй, Ліґи яка, пам'ятайте це, на словах завжди підтримувала невеличкі нації, а в дійсности підло покинула їх на поталу».

«Очевидно, Европа не може взяти активної участи у звільненню цих країн. Визволення їх повинно йти з-по-серед них самих, і, знаючи слов'янську вдачу, можна часом стратити надію на те, щоб вони були здібні до практичної акції. Але дайте їм моральну піддержку одвертим визнанням Ліґою Націй їхнього існування та їхнього права на самовизначення, цим ви незмірно підтримаєте ті внутрішні елементи, які вже працюють для осягнення національної свободи, отже для перемоги над большевизмом.

«Разом з незалежністю України прийде відродження Кавказу та Ґрузії, — Ґрузії, історія якої є одною з найстрашніших трагедій історії і одною з найчорніших сторінок в книзі Ліґи Націй.

Авторка знайомить в кількох рисах з проти большевицьким рухом на Кавказі та в Ґрузії і згадує про те, як вигнанці цих країн працюють «в тісних та дружніх відносинах, готові до акції, коли наступить слушний час в цілковитім об''єднанню, отже із збільшеною силою і продуктивністю».

«З економичного погляду вільна Україна відкриє можливості необмежених і недосліджених багатств для британської торговлі та підприємства, і ми будемо дуже необачними, коли на сей раз дозволимо Німеччині влізти першою.

«Крім того, український уряд на протязі свого короткого існування, обіцяв визнати борги і цей уряд, хоч тепер на вигнанню, дотримає свого слова, як прийде на те час. Він також визнає існуючі кордони Польщі, Чехословакії та Румунії, а як що Пілсудському захочеться фліртувати з «la belle Ukrainienne», то порозуміння, якого вони осягнуть, буде їхньою приватною справою.

«Україна лишається економичною реальністю для Анґлії, так що нехай ті купці, фабриканти та фінансісти з Лондонського Сіті, що весь час накидають оком на Росію, тільки зрозуміють, як це вже зрозуміли їхні мудріші колеґи в Німеччині, що з бюрократією в Москві, чи з режимом, який одмовляється від своїх боргів і не визнає закону «моє» й «твоє», а до того-ж в ґрунті економично не є здоровим, з таким режимом не буде і не може бути вигодної торговлі. Нехай ці анґлійці замість того подивляться на Вкраїну, звернуть свою увагу на її будучі потреби так, щоб бути готовими вступити з контрактами та капіталами в неминучий розвиток на здоровій економичній базі.

«З торговельного боку Україна була досі занедбана, хоч в минулому в її промисловості було вкладено чимало чужоземного капіталу». Авторка розглядає брошуру «Ukraine Economique», видану в Парижі, і погоджується з її висновками.

Далі в статті подаються інформації про природні багатства України: продукцію збіжжя, цукру, худоби (все це тепер майже зведено на нівець, завважує авторка), тютюну, заліза, вугілля, марґанцу, статистичні відомості про населення, а також про політичну еміґрацію за кордоном, стан залізниць, шляхів і портів на Чорному морі.

«Цей короткий огляд України допоможе, надіюсь, моїм читачам зрозуміти пекучість і важність цієї проблеми, а разом з тим зрозуміти і той факт, що національний імпульс, який почався кілька століть передцим, росте на Вкраїні місяць за місяцем, рік за роком.

«Будучі події, у вигляді незалежної Української Республіки, кидають уже свою тінь наперед себе (як кажеться в анґлійській приказці).

Авторка закінчує свою статтю закликом:

«Зрозуміймо ці події і надаймо їм форму, в якій вони можуть бути найбільш корисними Анґлії та справі миру в Европі».

Г. К.

Лист із Персії.

По всіх відомостях, на Україні продовольче становище ще погіршало, там справжній голод. Однак це не заважає большевикам тут, в Персії провадити свою аґітацію як раз за рахунок українського населення. Той хліб приміром, що продається в Одесі зараз по 32 коп., ми тут купуємо по 13 коп., український цукор, привезений до Персії, набуваємо по 26 коп. за фунт, тоді як на Вкраїні він на вагу золота. Загалом большевики заповнюють своїм крамом, який збувають за безцінь, всю північну Персію. Починаючи з хліба і кінчаючи зшитками для школярів, все це в цій частині Персії совітське. Це, звичайно, далеко не визначає, що перська влада прихильно ставиться до Росії. Звичайно, ні! Але коли крам збувається за дармо, то чому його не взяти. Большевія дає таки добре заробити місцевим купцям. Сама вона навряд чи з цього щось витягає, бо має тут до 20 установ, в яких «працює» до 500 душ, які безперечно і е тільки поїдають «результат» торговлі, а ще певно вимагають і додачі з Москви.

Вище торкнувся я відношення перської влади до росіян. Місяць тому тут заборонено було панахиду по Марії Федоровні; недавно розв'язано Російський Комітет. За большевиками теж добре слідкують. Але большевики тут цікавляться більше не тим, щоб з правовірних робити комуністів, а тим, що роблять анґлійці.

Між иншим що-до будови Трансперської залізниці, то північну її частину мають будувати німці. Матеріяли вони транспортують через Росію. На цю ділянку будови російських еміґрантів, по умові німців з большевиками, приймати не будуть; на инші ділянки, які будуть будувати французи і американці, розуміється, будуть брати і фаховців еміґрантів.

З иншої новин слід вказати на відкриття польського консуляту в

Тавризі і на появу польської мануфактури на перському ринкові. Ходять чутки про проєкт залізниці Трапезунд-Тавриз через Ерзерум. Цей проєкт дуже турбує большевиків, бо зробить великий підрив їхній торговлі з Персією.

Про афґаністанські події ходить тут багато чуток, які ви певно читаєте і в европейських ґазетах. Це мало цікаве, значно цікавіше те, що пише мій кореспондент з Туркестану. Виявляється, що Будьонний недарма приїхав до Ташкенту. Були там великі військові і політичні наради. Большевики роблять вигляд, що вони прихильні до короля Аманули, а справді нишком - тишком готуються до зайняття в належний момент афґанської території. Вже змайстрований і пролетарський афґанський «уряд», набираються «афґанські» полки на зразок тих «Таращанських», що колись були приготовлені в Брянську для України.

З.

З міжнароднього життя.

— Паризький пакт. — Меморандум ґен. Ґренера. — Німецько-совітські комбінації. — СССР та Японія.

Перед своїм одходом з президентської посади Кулідж подбав, щоби було ратифіковано відомий Паризький пакт Келоґа-Бріяна проти війни. Це йому пощастило. Тими днями американський сенат прийняв постанову про ратифікацію всіма голосами проти одного.

Справа, однак, перейшла не без тертя і трудьощів, і один час політичні кола були занепокоєні, що її буде завалено, і що американський сенат встане проти Паризького пакта, як він встав свого часу проти Версальського трактату, дезавуавши свого президента Вільсона. Як і тоді, так і тепер американські сенатори виявляли тривогу, що такого роду пакти, по-перше, можуть занадто затягти Сполучені Штати до европейських справ, — що зараз Америці не бажано, — а крім того, спричиняться до обмеження волі рухів американської республіки в справах оборони їх державних інтересів. Тому-то значна частина сенаторів настоювала на тому, аби до пакту було внесено цілу низку обмежень, що безперечно на довший час затримало б його ратифікацію иншими державами.

Справу обійшли в такий спосіб, що всі ці обмеження прийнято, але до самого пакту їх не занесено, а списано в окремому документі, що має характер американського пояснення для самих американців, не мусить бути надісланий другим державам, а залишається, так мовити, для домашнього вжитку. У цьому поясненню повторюються ті самі тези, що вже були свого часу проголошені американськими політиками, а саме: пакт, з одного боку, не анулює чинности відомої доктрини Монрое, а з другого — не поширюється на справи по охороні інтересів американських громадян за кордоном.

Така до певної міри обмежена ратифікація, без сумніву, дасть свої наслідки. Мабуть таки й инші — принаймні великі — держави, ратифікуючи Паризький пакт, також для домашнього ужитку, додадуть до нього свої пояснення, що ними вже й були виявлені свого часу ще в Парижі, коли йшли наради з його приводу. А як згадати, що Ліґа Націй, у певних випадках, накладає на всіх своїх членів обов'язок братися за зброю, то можна прийти до висновку, що Паризький пакт, на який покладали пацифісти так багато надій, властиво нічого не міняє в сучасному міжнароднього становищі. Ратифікаційні пояснення тамують майже цілу його реальну силу перетворюючи його в чисто ідеолоґичне гасло. Звичайно, не слід ігнорувати значіння високих ідеолоґичних гасел, кинутих до свідомості народів світа. Вони завжди знадобляться людству і виявлять чинну силу свою.

Досить для того згадати хоч би таке ще свіже в пам'яті гасло про самоозначення націй. Не перейшло воно в життя скрізь і всюди, але чинна сила його далеко не вигасла від перешкод, що повстали на її шляху; вона чинить і зараз, чинитиме й далі неперервно. Та сама доля мабуть чекає й гасло про замирення народів, але сьогодня далеко ще до того. Політична психологія людства ще не на тому рівні, щоб категорично одмовитися од вікових звичок рішати справу збройною боротьбою — війною.

***

Найкращою ілюстрацією до наведеної вище думки можуть служити певні настрої, що характерні зараз для політичних кол Німецької республіки. Настрої ці дуже яскраво виявлені в меморандумі німецького військового міністра, написаному ним в кінці минулого року в час парламентської боротьби за будову нового крейсера і розісланому конфіденціяльно невеликому колу впливових політичних діячів. Документ цей однак не зашик в пітьмі конфіденціяльности, а виступив на світ Божий в англійському органі «Review of Review».

Військовий міністр Німеччини аргументує в цьому меморандумі необхідність для Німеччини всього того суходольного й морського озброєння, що можливе для неї, стиснутої тяжкими умовами Версальського миру. Безпечність держави ґен. Ґренер вбачає не в тих чи иньших міжнародніх актах, чи то буде Локарнський пакт чи пакт Келоґа-Бріяна, а в силі зброї, в орґанізації війська. Не вірить ґенерал і в замирення Европи; навпаки міжнародні взаємовідносини говорять йому про неминучість не малої, а великої війни. Сама Німеччина війни не хоче. Не тому, що вона її не хоче, а тому, що це зараз їй поки-що не по силі.

> Не може бути зараз і мови, — пише ґен. Ґренер, — про яку-будь велику війну. Для Німеччини зараз було б цілком неможливим вести велику війну, бо вона, згідно наказам Версальського трактату, мілітарно обезброєна. Так само не слід сьогодня міркувати й про якусь льокальну війну з меншою державою, бо система численних договорів та догод примушує рахуватися з тим, що така війна викликала б негайну інтервенцію з боку великих держав.

Небезпека й неминучість европейської війни, на думку німецького військового міністра, утворені мирними трактатами, які закінчили собою період світової війни.

> Ці трактати, — говориться в меморандумі, — насильно перебудували цілий світ. Сучасні політичні кордони — це одкриті рани, а конфлікти економичних інтересів нових держав стали епідемичною хворобою. З 1918 року Німеччина тому оточена міждержавними незгодами і тяжкою боротьбою. За часів польсько-совітської війни 1920 року лише щаслива доля дозволила нам уникнути продовження цієї боротьби на нашій території. Зараз напружені відносини між Чехословаччиною та Італією, між Італією та Югославією, між Польщею та Литвою, за якою в запіллю стоїть СССР, — не дають можливости говорити про замирення. Далі, всім відомий антаґонізм між Англією та Росією, а події останніх тижнів (мова про франко-англійське морське порозуміння, проти якого висловилася Америка) наче скопом світла осяяли можливе уґруповання держав коло Англії та Франції з одного боку, коло Америки — з другого.

Вирішення усіх вказаних антаґонизмів шляхом війни, — стверджує німецький міністр війни, — це питання часу. Німеччина мусить бути сильною військово, аби заховувати свій нейтралітет, обороняти свої інтереси по-за Німеччиною, а також аби прийняти участь у військових подіях в той

час і в тих умовах, коли вона матиме шанси на успіх. Міжнародні пересправи, трактати, пакти — це зовнішня форма; внутрішнім методом мусить бути військова поготовість.

***

А втім Німеччина, дбаючи про можливе озброєння, почуває себе не сильною, а ще гірше того — ізольованою. Єдиною для неї втіхою, надією й підтримкою являються совіти. Виявленням того було урочисте прийняття нового німецького посла в Москві фон Дірксена, що лише тими днями дістався до столиці СССР. І Дірксен, і Калінін, що вітав його в якості всесоюзного старости, — обидва вони тільки й мали мови, що про Рапальську згоду, підвалину совітсько-німецької дружби.

Підкреслення Рапальської згоди в сучасних обставинах, — говорить з цього приводу освідомлений берлінський кореспондент швейцарської ґазети «Basler Nachrichten» — зовсім не випадкове; воно — лише ще новий вираз того, оскільки обидві держави — СССР та Німеччина — почувають себе зараз ізольованими. Звідси в обох у них найсильніші змагання вишукати в міжнародньому світі якоїсь нової опори.

— Німеччина, — читаємо в німецькій швейцарській ґазеті, — стоїть перед репараційною боротьбою з Антантою, стоїть самотня, без приятелів, без допомоги. За останні часи Італія, правда, виявляла певні симпатії на адресу Німеччини, але не треба забувати, що й вона являється німецьким кредитором і буде, як і всі інші, енергійно боронити свої інтереси, спільні з інтересами кредиторського стану держав.

Ґазета констатує, що в аналоґичному міжнародньому становищі знаходяться й совіти, до ізольованости яких спричинилася почасти їхня власна політика, почасти ворожа їм політика Анґлії. Компенсацію, як завжди, СССР шукала на сході. Але нав'язані було свого часу приятельські згоди з Анґорою, з панкінською владою в Китаю чи в Афґаністані, зійшли на нівець або скінчилися дипломатичною поражкою совітів.

Не маючи опори в Европі та в Азії, обидві держави звертають свої очі до Америки. Німецькі політичні впливи в Сполучених Штатах не абиякі великі, але німці мають там давні економичні й фінансові зв'язки. Цими зв'язками вони користалися увесь час при своїх післявоєнних потребах, а за останній час дозволили трохи покористатися і своїм союзникам — большевикам. Цим, між иншим, пояснюється й той факт, що большевикам пощастило нав'язати торговельно-промислові стосунки з де-якими окремими американськими фірмами.

Базуючися на цих стосунках, совіти змагаються зараз встановити дипломатичні відносини з урядом Сполучених Штатів. Щоби зробити добре враження у Вашинґтоні та запевнити політичні американські кола у своєму миролюбивстві, вони, з одного боку, перед самою ратифікацією Паризького пакту, як відомо, вискочили з своєю пропозицією Польщі завести його негайно до життя, а з другого боку, як про то повідомляє «Dresd. Abendzeitung», неофіціяльно дали знати, що вони готові визнати колишні російські борги Америці. Трюк полягає в тому, що російські борги Америці, по-перше, не дуже великі, а по-друге, що вони походять майже виключно з часів революційних, з періоду тимчасового уряду з Керенським на чолі.

Слабе місце цієї хитрої пропозиції як раз в тому, що большевики вважають її принадною. Американський уряд, вимагаючи од большевиків визнання боргів, кладе наголос не на тому, щоб саме американські борги було заплачено, а на тому, щоб було визнано принціп, що треба платити всякі борги. Бо-ж російські борги цікавлять Америку мало, а цікавить її те, щоб другі її боржники не спокусилися совітською практикою, одмовляючися платити борги, зроблені за часи иншого політичного режиму.

Усі ці нитки, усі ці пропозиції ідуть із Москви до Вашинґтону через Берлін. Цілу свою міжнародню політику, — за винятком хіба-що підступ-

ної чинности 3-го Інтернаціоналу, — большевики ведуть за порадою німців, за їх послугами та за їх посередництвом, сподіваючися, як то виявлено в пресі, закласти уґрупования з Німеччини, Росії та Америки, яке було б противагою уґрупованню анґло-французькому. А таке уґрупования слабіше військово, економично могло б захопити перше місце в сьіті.

Не знати, як большевики, але німецькі політичні кола не дуже то вірять, що це може саме так статися, як би то їм хотілося. Тому-то на місце вказаної вище комбінації вони мають иншу, а саме з держав — Німеччини, Франції та Анґлії, спрямовану проти Сполучених Штатів. Про СССР у цій комбінації мови нема, бо поруч Анґлії та Франції, Москва,звичайно стояти не може. Цю комбінацію визначено в берлінському «Börser Zeitung», орґані німецької тяжкої індустрії. Ця комбінація мала б бути збудованою із тісного союзу, по-перше, індустріяльного між названими державами, по-друге, в наслідок першого,—із союзу політичного. При такому союзі самі собою впали б труднощі, зв'язані з Рейнською окупацією, з компенсацією з неї та з питанням миру в Европі. Одночасно з тим, европейська індустрія, об'єднана в колосальну єдність,могла б відповідно легко витримати конкуренцію американського промислу. Ця комбінація, на перший погляд дуже фантастична, але як раз її можна вважати реальнішою за першу, уже хоч би тому, що в ній нема місця такому деструктивному елементові як СССР, що не вміщається ні в яку життєву міжнародню комбінацію. Та й поставилася до неї европейська преса не з таким упередженням, як до першої.

***

З Токіо до европейської преси надійшли відомості, що японські ґазети різко плямують совітську чинність, спрямовану на адресу Японії. Впливові орґани, базуючися на відомостях, які вони дістали від високих офіційних джерел, рішуче стверджують, що японський уряд має намір перервати дипломатичні зносини з СССР. Причиною тому являються численні факти совітської пропаґанди проти японському уряду, участь совітських аґентів у змові на життя японського імператора, допомога совітів корейському революційному руху та антияпонська чинність совітської дипломатії й аґентури в Китаю. Голова японської ради міністрів, як перший крок до того, викликав до себе совітського полпреда і вказав йому, що японський уряд одмовляється надалі вести розпочаті вже переправи по складенню ґарантійного пакту, запропонованого Москвою. Ці звістки викликали велике занепокоєння в Москві. Большевицькі дипломати пояснюють японський виступ проти них анґлійськими впливами, що за останній час посилилися на Далекому Сході Азії.

Observator.

З преси.

В умовах російського рабства, майже у всіх народів витворилися свої «малороси». Наші малороси відомі давно, бо їх популяризував Гоголь. Популяризацією кавказьких малоросів тепер зайнялися мілюковські «Послѣднія Новости». В числі з 26 січня ця ґазета містить статтю якогось «малокавказця» М. Абаціева направлену проти кавказького «сепаратизму» і дуже цікаву по наївності аргументації і убогості думки. По-перше,Абаціев втішає редактора «Посл. Нов.», що для Кавказу

> «єдиний фронт з Україною, Білоруссю та Туркестаном — порожня фантазія»,

яку мовляв вже перевірила практика, коли

> «ґрузинські солдати розійшлися по хатах, кажучи, що не хотять воювати проти росіян».

Може «Посл. Нов.» ймуть віри таким наївностям, але сміємо вказати, що це трохи розходиться з тим криком і ґвалтом, який повсякчасно стоїть в «Посл. Пов.» з приводу роботи самостійників, особливо українців. По суті кавказької проблеми Абациєв одговорює народи Кавказу від «сепаратизму» в таких виразах:

> «Народи Кавказу користувалися довгим миром, Кавказом пройшли залізниці, які його зв'язали з Росією, тисячі верховинців пройшли російську школу, переймаючися разом з росіянами одними ідеалами і виносячи звідти дружбу з бувшими ворогами. Кращі російські люде шукають нових форм державности. А в цей час «безумці» пропонують нам забризкати ще кільки сторінок історії кров'ю народу».

Чи кавказці здадуться на слізні прохання Абациєва і залишать йому «прямое сообщеніе з Москвою» — трудно уявити, але мабуть все ж таки московським «лучшим людям» навряд чи вдасться знайти «нові форми державности» для «інородців»... Занадто вже ці шукання, які зводяться до обдирання душі і кишені, далися в знаки всім «облагодетельствованим» меншим «братам».

* * *

«Известия» ч. 15 з 18 січня с. р. подають таку звістку з Н'ю-Йорку:

> «Представники совітського союзу, Аґроджойнт та американське т-во землевлаштування жидів в СССР підписали угоду про дальшу допомогу жидівській колонізації в СССР. Угоду послано до Москви на остаточне затвердження. По угоді американське т-во асиґнує на найближчі 10 год 10 мілійонів долярів на влаштування жидів на землі. Совітський уряд асиґнує таку-ж суму. При цьому совітський уряд ґарантує поворот позичок, які дасть т-во жидівським колоністам».

Нас ця зворушлива спілка представників світового капіталу та третього інтернаціоналу, порозуміння між американською жидівською буржуазією та московським комуністичним пролетаріятом, ця спілка і порозуміння, — хоч самі по собі дуже ефектні і показні, — цікавлять мало. Звістка про них обходить нас постільки, поскільки вона може торкатися України. Наша позиція що-до жидівської колонізації української землі — виразно негативна — давно вже відома і ясна. На ній стояли ми досі, стоятимемо й далі.

* * *

Слід мабудь занотувати погляд ґен. Кутєпова, привідці російських військових орґанізацій на еміґрації, на червону армію:

> «І, дійсно, я думаю, що червона армія врешті все-ж руська армія і в ній, під тяжким червоним покровом, достигає «русское національное сознаніе». («Возрожденіе» ч. 1334 з 26 січня с. р.).

Як бачимо, погляд ген. Кутепова недалеко відбігає від погляду главковерха Керенського.

* *
*

Треба віддати належне большевикам: иноді вони бувають щирі. Так вони не криються з тим, нашо їм здалася українізація. Ще раз чорним по білому — на науку сучасним москвофілам — зазначено це в резолюціях останньої окружної партійної конференції Київщини:

> «Партія розглядає українізацію, як один із засобів зміцнити радянську владу на Україні, як одно з знарядь соціялістичного будівництва». («Пр. Пр.» ч. 13 з 16 січня с. р.).

Спинившися далі побіжно на «великодержавному шовінізмі», який ще кублиться на Вкраїні, конференція мусіла підкреслити

> «зростання українського шовінізму, що його живить в основному куркульське оточення, яке орієнтується на буржуазні сили українського націоналізму по-за межами Радянської України і на фашистську Польщу».

Та «зростання шовінізму» не обмежується «куркульським оточенням», яке надії покладає на сили по-за межами України (чи не на інтервенцію, по термінології УНДО?). Охоплює воно і инші кола — інтеліґентні. Про це говорить та-ж резолюція.

> «Разом з цим ОПК (окр. парт. комітет) повинен дати рішучу одсіч дрібно-буржуазним шовіністичним настроям в літературі, в науці і мистецтві».

Та хіба скажуть що ці одверті признання самих большевиків про настрої на Україні отим самосійним «гегемонам українського національно-політичного життя взагалі», які вславилися недавніми резолюціями УНДО?

* *
*

В «Прол. Пр.» ч. 13 з 16. І під заголовком «Вихід із контр-революційних орґанізацій — Листи до редакції» знаходимо таке:

> «Прошу надрукувати в вашій ґазеті це моє повідомлення:
> «Від 1906 року я брав участь у роботі студ. орґанізації У. С. Д. Р. П., а потім у партії.
> «В процесі революційної боротьби за часів пролетарської революції С.-Д. взагалі, а також і У. С. Д. відійшли від витриманої класової робітничої лінії й набрали навіть ворожого та контр-революційного характеру.
> У зв'язку з тим я відійшов від УСДРП й уважаю, що тільки комуністична партія йде правдивим шляхом до міжнародньої резолюції, будування соціялізму й розв'язання національного питання.
> «А тому кожна чесна людина повинна йти шляхом радянь ког соціялістичного будівництва. Робота-ж будь-якої иншої політичної орґанізації, як УСД чи УСР, має контр-революційний характер.
>
> **Проф. С. Веселовський.**

«Від редакції. Аналоґічні листи редакція одержала також від колишніх українських соціял-демократів Л. Бухановського, М. Левицького, К. Бухановської та В. Дроботька».

Свого часу за давньої Росії від тих, хто хотів вступити на державну службу, вимагалося «свідоцтво благонадійности», брагася «підписка про неналежність до таємних орґанізацій». В совітській практиці заступили їх місце «заяви про вихід». Та не охоронили оті «свідоцтва» та оті «підписки» колоса на глиняних ногах од революції й роспаду. Так і наведені вище «людські документи», де люде перекреслюють десятки літ свого життя, одрікаються від свого власного «я», говорячи про умови життя й праці в Совдепії, ні нащо не придадуться сучасним володарям: на кільки чоловіка збільшуючи число їхніх прихильників, вони не врятують совіти од загибелі.

З широкого світу.

— Американськими неофіційними представниками в Комітеті експертів по виробленню остаточного плану репарацій мають бути Юнґ і Морґан.

— Німецький уряд призначив слідство в справі розголошення доклядної записки міністра війни ґен. Ґренера.

— Відбулися наради представників Польщі і Німеччини в справі відновлення переговорів про комерційний договір.

— Австрійське федеральне бюро еміґрації по згоді з франц. міністерством праці готується до виправлення до Франції 12 тис. кваліфікованих робітників.

— По відомостях з ріжних джерел афґанський екс-король Аманула врятувався на аероплані до Кандаґару, де він сподівається знайти підтримку і орґанізувати нову армію проти повстанців.

— В зв'язку з подіями в Афґаністані до Ташкенту прибув Буденний і багато аґітаторів. Відбулися наради військової і політичні; результати тримаються в секреті, але по чутках большевики орґанізували афґанський уряд, який має вступити до Афґаністану, коли буде влучний мент.

— Арґентинський уряд наклав арешт на німецький пароплав «Саксенвальд», що віз зброю для Болівії. Конфісковано 12 тис. рушниць.

— Землетрус в цукровій провінції Венецуели наробив великих збитків; вбито 200 душ, ранених нараховується до тисячі душ.

— Начальник франц. археолоґічної місії в Афґаністані Барту прочитав в франц. Академії доклад про працю місії протягом 1926-28 р. р.

— На правничому факультеті Паризького університету відбулися засідання інтернаціонального бюро уніфікації карнаго права.

— В зв'язку з справою — «Ґазети Франка» слідча франц. влада натрапила на нову аферу банкира Пакмана, що, ховаючися від арешту, утік до Швейцарії. Пасив цього нового банкрота досягає 25 міл. франків.

— В Бельґії рознеслися чутки про повстання в Франц. Конґо. Повстання підняв якийсь неґр. По останнім відомостям, вождь повстання забитий.

— Репараційна комісія опублікувала спеціяльний комунікат про остаточне уконституваня комітету експертів, встановлення остаточного плану репарацій. Комітет має зібратися у Парижі на початку лютого місяця.

— Закінчив засідання економичний комітет Ліґи Націй. Нова сесія відбудеться в квітні.

— Посол Польщі в Москві Патек передав совітському урядові ноту в справі приєднання до пакту Келоґа.

— Ґен. Бутс, не погодившися з рішенням Вищої Ради Армії Спасіння про усунення його з огляду на хворобу від справ, вдався до суду.

— У відповідь на раптове і незаконне оповіщення штрайку робітниками, що будують приміщення Барселонської виставки, ґен. Прімо де Рівера видав наказа відправити негайно всіх штрайкарів на сільськогосподарську працю в центрі Іспанії.

— Відбулися великі проти-республіканські маніфестації «Стальних шоломів» в Маґдебурзі.

— 19 і 20 січня в Брунсвіку відбулися урочистості з приводу століття першої вистави «Фауста» і двохсотліття з дня народження Лесінґа. Німецький уряд репрезентував м-р внутр. прав. Северінґ.

— Гамбурзька обсерваторія за допомогою нового фотоґрафичного апарату проф. Ліперта відкрила нову планету.

— Податок на вистави і всякі видовища дав франц. скарбниці в 1928 р. 113.861.348 фр.

— Продукція автомобільних заводів Сітроен у Парижі виказала чисто американський розвій; в 1924 р. заводи випустили 54.685 авто, в 1928 лише за першу половину вже було зроблено 41.867; одночасно оборот, який був в 1924 р. — 686 міл. фр. в 1927 р. піднявся до 1.210 міл. і за першу половину 1928 р. досяг 800 міл. фр.

— Сербська поліція роспустила всі хорватські партії, архиви і помешкання опечатані.

— З огляду на перехід українського селянства від пасивної боротьби до справжнього противлення совітській владі, московський уряд вирішив страхувати на Україні всіх совітських робітників, що перебувають на селах.

— Повстання в Ґватемалі подавлене урядом; ватажок повстанців полк. Конбрера утік.

— Албанський уряд видав декрет про перенесення тижневого свята з п'ятниці на неділю.

— Вулкан Кракатау відновив свою діяльність. Землетрус чергується з ґрандіозним викиданням лави, що часом піднімається фонтаном на височину до 3 тис. футів.

— Америка підписала договори арбітражу з Болгарією і Югославією.

— 21 січня відбувся в Софії 7-ий конґрес союзу македонських організацій.

— Вільгельм II-ий випускає книжку під назвою — «Мої предки».

— Швеція дістала перші 6 ґрамів радія, куплені на гроші, зібрані національним комітетом в подарунок королеві Ґуставу V в пам'ять його 70-ліття і подаровані ним на боротьбу з раком.

— Конґрес литовської христ.-демократ. партії виніс резолюцію, що осуджує уряд за політику підпорядкування Литви Німеччині й Росії.

— 22 січня зібраться знов японський парламент.

— Сенат штата Оклаґоми віддав під суд ґубернатора цього штату Г. Джонстона; мотив — хабарництво, нездатність і неморальність.

— 13 річний конґрес асоціяцій на користь Ліґи Націй відбудеться 19 травня в Мадриді.

Хроніка.

З Великої України

— Новий секретарь І відділу УАН. На останньому засіданню Історично-філолоґічного відділу УАН замість акад. С. Єфремова обратно на секретаря акад. О. Новицького. Як відомо большевики постановили покарати академика Єфремова за його виступ у львівському «Ділі» усуненням його із всіх посад, які він займає й залишити його тільки на чисто-наукові роботі («Пр. Пр.» ч. 11 з 13. І).

— Етноґрафична комісія УАН налагодила зв'язки з науковими інституціями Кубані. З Кубані приїхав до Київа директор Краснодарського музею А. Ф. Лещенко для праці в архиві Академії Наук. 16 січня на засіданню Етноґрафичної комісії А. Ф. Лещенко виголосив доповідь «Весільна обрядовість українського села в світлі стародавніх культів богів плідности на Північн. захід. Кавказі». Крім того Етноґрафична комісія налагодила зв'язок з українськими колоніями в Сибіру, звідкіля від селян-українців уже одержала багатий етноґрафичний матеріял. («Пр. Пр.» ч. 11 з 13. І).

— Видавнича діяльність УАН за час 1918-1929 р. р. Усього було видруковано 252 назви наукових книжок на 2.497 друкованих аркушів. Ці книжки по відділах розпределюються так. Історично - філолоґичний відділ — 139 назв (1.573 арк.), фізично-математичний — 63 назви (386 арк), соціяльно - економичний — 25 назв (408 арк.) та установи при раді УАН — 25 назв (130 арк.). Тираж усіх видань становить — 398.550 прим. («Пр. Пр.», ч. 8 з 10. І).

— Замкнення великої Лаврської церкви большевиками. З Київської Лаври большевики зробили «музейне містечко». Але ще й досі в будинках Лаври існує вища богословська школа та провадяться служби Божі у великій Лаврській церкві та в печерах. В наслідок цього «музейне містечко» «не може налагодити своєї культурної і наукової роботи», як пише «Комуніст» і тому Київський окрвикон-ком заборонив надалі відправу служб Божих у великій Лаврській церкві. Ця церква, що є видатною пам'яткою української архитектури XI століття, переходить тепер до «музейного містечка». Крім того большевики клопочуться, щоб і служби Божі в печерах було припинено, і щоби богословська школа із свого приміщення була виселена. («Ком.» ч. 8 з 10. І).

— До повернення з України пограбованих Москвою культурних та історичних цінностей. Давно уже Наркомосвіта УССР веде переговори з «союзним» урядом про повернення Україні пограбованих Москвою музейних та історичних цінностей. Але «союзний» уряд замість того, щоб без застережень направити кривду, заподіяну колись Україні, почав з Наркомосвітою УССР торги. Москва вимагає на заміну від УССР «усі цінності, що через своє культурно-історичне значіння повинні переховуватися в РСФСР». Не треба добавляти, що ці вимагані речі у москалів ніколи не були насильно

забрані. Уже Наркомосвіта УСРР виробила список картин, архивних матеріялів, рукописів та инш., що переховуються в московських та ленінградських музеях і на які Україна претендує, бо вони торкаються її історії й культури. Вимагається, між иншим, повернення кількох сот картин, з окрема 20-ти картин і малюнків Т. Шевченка та 12-ти Рєпіна; повернення з архивів центральної бібліотеки російської драми, куди перейшов також архив колишньої цензурьої управи, коло 2.000 п'єс укр. авторів, які свого часу заборонила цензура, між якими є п'єси Грінченка, Кропивницького, Суходольського, Івана Франка й Гната Хоткевича. Наркомосвіта УССР претендує також на повернення на Україну майна декабристів братів Муравйових-Апостоліь з Полтавщини, яке було вивезено на Московщину з наказу Миколи I («Пр. Пр.» ч. 8 з 10. I).

— Українізація. — На 14 окружній партійній конференції в Київі, що відбулася на початку січня місяця, Косьор, секретарь КПбУ, зачепивши в своїй промові питання українізації, сказав, що до укр. мови дуже часто ставляться, як до справи потрібної в урочистих випадках, а у побуті укр. мова дуже мало вживається та що досягнення в справі українізації є ще досі дуже малі. Косьор висловив думку, що усі совітські організації на Україні мали би взяти швидкий темп українізації та що цьому перешкоджує пасивний спротив та неґативне відношення до українізації не українців в совітських установах та комуністичній партії.

Торкнувшися українізації шкіл Косьор зазначив, що цілком погано стоїть справа з українізацією середніх та особливо вищих шкіл та що тут виявляється опір проти українізації викладачів та професорів-москалів.

Говорячи про неґативне ставлення до українізації московської інтеліґенції взагалі, що перебуває на Україні, Косьор зазначив, що видатніші фахівці-москалі дозволяють собі навіть одверто зневажливо ставитися до всього, що є українське. («Пр. Пр.» ч. 7 з 9. I).

— Окружна харьківська комісія українізації почала 24 грудня м. р. ґенеральну перевірку стану українізації по всіх харьківських установах. (Який це вже раз?) Ця комісія з'ясувала, що в багатьох установах в галузі українізації абсолютно нічого не робиться. Багато з совітських службовців відверто заявляють, що української мови вони вчитися не хотять й українська влада в Харькові не приймає жадних засобів боротьби з подібними явищами.

— В тресті Південьсталь всі розпорядження і листування ведуться в московській мові. До українізації «відповідальні» робітники ставляться надзвичайно неуважно.

— На заводі «Серп і Молот» з поміж 400 службовців тільки 24 мають «третю категорію». Листування на заводі ведеться надзвичайно безграмотно. Ставлення адміністрації заводу до українізації виявляється в тому, що навчання мови службовцями в гуртках, спеціяльно для того складених, ще і не починалося. («Ком.» ч. 302 з 30. XII. 1928 і ч. 2 з 3. I. 29 р.).

— Селянський терор. В с. Клинівці, Карлівського району, пострілом через вікно вбито голову незаможніх селян. («Ком.» ч. 9 з 11. I).

— Виїздна сесія Харьківського окружного суду ухвалила вирок в справі вбивства голови Козієвського комітету незаможників. Двох підсудних — Гавриша та Темьохуда засуджено до розстрілу та Ганну Чаговець на 10 літ до в'язниці з суворою ізоляцією. («Пр. Пр.» ч. 8 з 10. I).

— Київський окружний суд присудив за вбивство голови Обухівської сільської ради до розстрілу Чепігу, Лисенка та Гетьмана Олександра. («Пр. Пр.» ч. 8 з 10. I).

— Переселення з району Дніпрельстану. Після

спорудження греблі Дніпрельстаю Дніпро зал'є низькі береги Дніпропетровщини в районах Дніпропетровськім, Солонянськім, Синельниковськім, Карло-Марксівськім та ин. Тому селяне з місцевостей цих районів, які будуть затоплені, уже тепер переселяються на инші місця. Готові до переселення уже 1.016 дворів, які оцінені большевиками в 961.400 карб. Поки-що селянам большевики виплатили тільки половину цієї суми. («Пр. Пр.» ч. 8 з 10. І).

— Хліб з залізом. По хлібопекарнях совітської кооперації випікається такий хліб, «що навіть і не лікарь заборонив би його продавати», як пише «Пр. Пр.» ч. 11 з 13. І. В одній лікарні був випадок, коли санітар із хлібом одкусив шматок заліза. Цим хлібом годують — в лікарні також і хворих. Після цього випадку з кавалком заліза писали люде скарги до управи кооперації. Але ці скарги рівно ж як і акт лікарні з приложенням речового доказу десь зникли, проходячи ріжні совітські інстанції.

— Судова статистика Київщини. На окружному з'їзді робітників сов. юстиції в Київі було доложено, що на Київщині протягом минулого року «бандитизм тероризував селянську людність». Розглянуто було київським окружним судом 202 справи про бандитизм, з яких 157 припадає на округу.

«Що-до учасників бандитських зграй, окрсуд вживав рішучих заходів соціяльної оборони», — говорить докладчик. І дійсно виправдуваних було тільки 23% підсудьких. Дуже великий відсоток між кримінальними справами припадає на підпали, бо аж 10%—100 випадків на 1.000 кримінальних справ. Справ про вбивства було 15,2% всіх кримінальних справ. На село припадає 80,2% усіх вбивств, які виникали найбільше з корисної мети, або на ґрунті господарських непорозумінь, тоді як в місті—переважають вбивства з ревнощів. В справах про вбивства, виправданих на селі було в чотири рази більше, ніж у місті. Головну частину обвинувачених на селі (70%) складають особи віком від 18 до 25 років, а в місті — від 22 до 30 років (60%). Про конокрадство було розглянуто 94 справи. Про несплату податків — 1.275 справ (44% усіх кримінальних справ). Що-до справ про розтраги то їх найбільше є в сільській кооперації. Справ про особливо небезпечні розтрати окружний суд за минулій рік розглянув 56, себ-то 5,6% усіх кримінальних справ. Лісові справи (крадіжка лісу) складають коло 10% кримін. справ. Було також розглянуто 97 справ, що торкаються перевищення влади. («Пр. Пр.» ч. 11 з 13. І).

З українського життя.

— Маніфестація гідна наслідування. З огляду на останні події в національним життю і з огляду на 10-ліття нашої невдачі в державницьких змаганнях — орґанізована українська молодь академична у Львові видала відозву, якою проголосила, що цих м'ясниць вона здержується від вечерниць з танцями і балів та взиває загал громадянства прилучитися до цієї позажно-суворої маніфестації. («Укр. Голос» ч. 3)

— Голодовка політичних в'язнів. В Бережанах 17 політичних в'язнів, яких обвинувачують в державній зраді, почали голодовку. Це переважно студенти та бувші члени укр. орґанізації «Січових Стрільців». («За Свободу» ч. 6).

— Культурне село. Маленьке містечко Стоянів має «Просвіту», кооператив, Союз Укр. Жінок, Пласт. Всім керує священник. Має ґарну церкву, в якій є щось своє рідне, українське, а між тим українські герби княжої і гетьманської доби. На чільному місці — золотий Тризуб, опоясаний терновим вінком, а біля нього пам'ятник незнаному козакові, що віддав своє життя за українську державу. («Укр. Громада» ч. 3).

— Пробна мобілізація. В трьох воєводствах східньої Галичини проголошена пробна мобілізація. Під прапори покликано резервистів кількох наборів. («Руль», ч. 2447).

— Ювилей Т-ва «Чорноморе». Чернівецьке студентське Т-во «Чорноморе» відсвяткувало свій 30-семестровий ювилей. В ґреко-православній і ґреко-католицькій церквах були відправлені поминальні богослуження за померлих членів т-ва (козаків), що загинули на війні за визволення України. По обіді відкрито пропам'ятну таблицю. На другий день відбувся в залі Народнього Дому банкет. («Діло», ч. 8).

— Читальняний рух. На Буковині відновлюють тепер одну за другою читальні «Руської Бесіди». За останні тижні відновлено вже кількнадцять читалень, замкнених протягом довгих років. («Діло» ч. 8).

— Смерть укр. патріота. Любитівська філія Ковельської «Просвіти» зазнала болючої втрати — помер її голова селянин К. Дубенський. Покійний приймав як найактивнішу участь в національному житті: від 1919 до 1920 р. боровся в рядах укр. армії, а від 1924 аж до кінця свого життя був головою «Просвіти». Контузія і рани, набуті підчас визвольної боротьби, — знищили покійного на 34 році життя. Вмираючи, просив поховати в нац. одязі, а братові дав заповіт любити свій край і не збочувати з національного ґрунту. Сила народу проводила його на місце вічного відпочинку. Честь його пам'яті. («Укр. Громада» ч. 3).

Газетні звістки.

— Засуд смерти. В Майкопі совітським судом засуджено обвинувачених в забитті селькора Крайника — Румянца, Чурю і Рябину. Решту — засуджено до в'язниці.

— Вбито селькора. В ст. Морянській на Кубанщині забито селькора Кортова («За Свободу», ч. 8).

— Заворушення. По всій Україні, в зв'язку з виборами до рад, відбуваються заворушення. Селяне плюндрують помешкання для виборів і перешкоджають подачі голосів. («За Свободу» ч. 12).

— Антисовітський терор. — В с. Глинськ, Проскурівського пов. забито червоноармійця комуніста Кузьму Череватко. Двох селян заарештовано.

— В с. Новосельці, на Ольвіополыщині, забито голову комнезаму Козирьова.

— В с. Шейтальським на Чорноморщині був. старшина Нехаї поранив комуніста Грека. Нехая арештовано.

— В Моздоці Павло Риленко за допомогою матері і сестри вбив комсомольця Блотка. Родина Риленків заарештована.

— В с. Борсуки, Заславського району, селянин Потапович тяжко поранив комуніста Дудярчика.

— В Бердичеві розстріляно Козака, Котелянця та Михайла і Анастасію Романюк.

— На Запоріжжі розстріляно робітника Багінського. («Руль». ч. 2471).

— На ст. Хмельницькій, на Кубанщині, козак Дауко поранив члена станичної ради Пушкарьова. Дауко арештовано.

— В Коростені за вбивство комуніста заарештовано більше двох десятків селян. Після суду п'ятьох розстріляно.

— В Гомелі засуджено на кару смерти селянина Босіва за вбивство голови сельради. («Руль», ч. 2475).

— Недалеко від Мозиря підпалено господу селькора Сенька, а на другий ден його й самого було забито. («Руль», ч. 2472).

— В Троїцькому, Одеської округи, «куркулі» Майстренко і Архипенко зробили напад на голову сельради Василенка, якого легко

поранили. Винуватців арештовано. («Руль» ч. 2471).

— Сесія коростенського окр. суду розглядала справу «куркулів» с. Заровні, які аґітували проти совітських розпорядків. П'ятьох засуджено до розстрілу, решту — до в'язниці. («Руль», ч. 2476).

З життя укр. еміграції.

У Франції

— Свято 22-го січня в Парижі. — 27 січня с. р. Ґенеральна Рада Союзу Укр. Емігр. Орґанізацій у Франції за допомогою Військового Т-ва та Об'єднаної Громади влаштувала святкування пам'ятного дня у залях кафе Вольтер, біля Одеона.

Велика заля була удекорована зеленню та українськими прапорами. Зовнішній вигляд її був дуже гарний.

Хоч не було оголошено в ґазетах про це свято, бо розсилалися лише запрошення, проте присутніх було більше 100 чол. Серед них було досить чужинців, між якими були: п. Алі Мардан бей Топчибаші з родиною, п. А. Чхенкелі, міністр Ґрузії в Парижі, д-р Гамбашидзе, голова Ґрузинської колонії в Парижі, ґен. Крим-Ґірей, п. Чокаєв, представник Туркестану, п. Бонен, бувший франц. посол в Персії, п. Кастан'є пол. Лямуш та ин. Українська колонія була представлена численно, з президіями згаданих орґанізацій на чолі, та представниками наших офіційних інституцій у Франції.

Свято розпочалося змістовною промовою п. М. Шумицького, Голови Ґенеральної Ради, на франц. мові, в якій промовець вказав велике значіння цього національного свята, згадавши про ті здобутки, які на цей день має Україна; з приємністю одмітив він присутність на українськім святі представників наших союзних народів—ґрузинів, азербейджанців, ґірських кавказьких народів, Туркестану то-що, а також і численних представників франц. громадянства.

Після нього виступив з чулою промовою на укр. мові п. М. Ковальський, Голова Української Об'єднаної Громади, який згадав про роковини — 11-ті проголошення самостійности і 10-ті злуки земель українських. В своїй промові коротко навів промовець те, що вже здобуто за ці роки боротьби, і вказав, що треба здобути, аби зреалізувати наказ нації, проголошений 11 літ тому назад. Згадавши, про всі ті жертви, які приніс український народ за досягнення свого ідеалу, промовець закликав до дотримання тої ж твердої лінії, тої незломної віри, яку ми виказали тут на еміґрації на протязі всіх цих років, йдучи в своїй роботі й діяльности в ногу з тим населенням, яке бореться там на Україні, будучи під ворожою окупацією. — Наше право і наша сила — в правильному розумінню істоти і значіння 22 січня. Ми його розуміємо, і наші вороги підтверджують наше правильне розуміння.

Після промов одспівано було національний ґімн, який присутні прослухали стоючи. Хором дириґував п. А. Чехівський.

Далі відбувся концертовий відділ, в якому взяли участь артист Кошлаков, що проспівав дуже гарно кільки українських романсів, відомий наш артист В. Ємець, що виконав на бандурі кільки композицій та врешті пані Вербицька, що під акомпанімент бандури виконала кільки укр. пісень.

Прекрасний баритон п. Кошлакова, особливо, друга річ ним виконана, справили надзвичайно приємне враження. П. Ємець своєю бездоганною ґрою очарував присутніх, чим викликав бурні овації, а спів пані Вербицької з акомпанімент ом п. Ємця — присутні прийняли як з найбільшим ентузіязмом. Треба сказати, цей виступ є дуже оригінальним і разом з тим справляє як найкраще враження.

Крім того виступали з деклямаціями п.п. Дядинюк—«Камен'ярі» — І. Франка та Карбовський, —

власні вірші, що заслужено отримали оплески.

Програм був, як видно, різноманітний, свого роду мозаїчний, але гарно складений і підібраний.

Після закінчення програму сервіровано було чай, і присутні з приємністю в милій інтимній бесіді провели час аж до пізньої години. Треба принести щиру подяку тим, хто влаштував це свято, за орґанізацію його, вміло і добірно впорядкований програм та за гостинну атмосферу, яка царювала під час цілого свята. Розійшлися присутні, виносячи добре враження і гарний спогад про це свято.

— По-за тим святкували свято незалежности й соборности в Парижі і відокремлені українські інші орґанізації. Так 26-го січня заходами невеличкої Студентської Громади та Ля-тур-мобурської Громади відсвятковано день цей в залі студентського Дому на Рю де ля Бюшері. Після промов фран. мовою п. Киселиці і укр. мовою Долинського, дано було досить велику концертову частину, яка складалася з співів імпровізованого хору під орудою О. Чехівського, солових комерів п. О. Чехівського, українських танків за участю п. п. Долинського, Поповича і панни Г. Чехівської, гри на бандурі п. В. Ємця, декламації п. п. Трет'якова і Поповича. Присутніх було, як на залю не багато — душ 60.

Під час свята переводилася збірка на користь українських інвалідів.

— Свято 22-го січня в Брюселю. — Українська колонія м. Брюселю урочисто святкувала 11 річницю проголошення самостійности України. В маленькому помешканню Громади зібралася невелика українська колонія. Було зачитано два докладних реферати про події на Україні 1917-1918 років, про акт проголошення самостійности України, а також про акт об'єднання українських земель в одну державу. Також було заслухано кілька промов — свідків цих історичних подій. Присутні вшанували світлу пам'ять поляглих за волю України вставанням і хвилинною мовчанки. На закінчення з великим зацікавленням були заслухані інформації одного українця, що недавно прибув з Великої України... Невгасаємі повстання, зріст національної свідомости, скріплення національного духу українського народу під московською окупацією, все це говорить про скоре визволення з-під чужинецького ярма. Московська влада безсильна боротися проти зросту національної свідомости і змушена йти на уступки, аби зберегти свої позиції. Ось думки і враження промовця.

Свято пройшло в дуже врочистім настрою і лишило гарне враження у присутніх.

— Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі, разом з присвяченим йому музеєм, заснована з ініціятиви свого часу Паризького Комітету вшанування пам'яти С. Петлюри, вибирається 1-го лютого на власне помешкання (11 square Port Royal, Paris XIII), де й має по влаштуванню незабаром бути відчинена для громадського вжитку.

— Мистецьке Т-во в Парижі. — Кільки місяців тому в Парижі заснувалося мистецьке т-во, яке складається з укр. малярів, що рішили закласти свою орґанізацію. Поки що особливих результатів це т-во не дало, але вже встигло виявити свою фізіономію. Коли Студентська орґанізація надіслала цьому т-ву запрошення в справі улаштування свята 22 січня, то воно відповіло, що тому, — що воно «аполітичне», то воно не може прийняти участи в улаштуванню цього свята. Оказується, що серед членів цього т-ва є кільки совітських горожан, які заявили, що наколи ціле т-во візьме участь в цьому святі, то це пошкодить їм в їхніх стосунках з «радянською Україною». — Решта членів товариства, які не є совітськими горожанами, а самими звичайними емігрантами, що навіть збройно боролися з боль-

шевиками підчас визвольної боротьби, погодилися з такою аргументацією своїх со-членів з червоною закраскою і... постановили одмовитися, як т-во, але брати участь персонально, хто де хоче.

Приходиться тільки дивуватися, як можна такий вияв національної свідомости, як участь у всенаціональному українському святі — 22 січня — приносити в жертву перед інтересами кількох совітських громадян, і як можуть тримати наші емігранти під покровом «аполітичности» контакт з тими, хто стоїть на ґрунті визнання за свою окупаційної влади совітів.

В Польщі.

— Головна Управа УЦК на орґанізаційному засіданню 2-го січня б. р. поділила серед своїх членів функції в наступний спосіб: головою обрано п. М. Ковальського, заступником голови та керовником секціями орґанізаційною та гуманітарною п. ґен. В. Куша, керовником секції фінансової і скарбником Управи п. І. Золотницького, керовником секції культурно-освітньої п. В. Краснопільського і керовником секції інвалідської та секретарем управи — полк. В. Садовського.

— Реферати в Укр. Академичній Громаді в Варшаві на протязі найближчого часу відбудуться в наступному порядкові.

3 лютого б. р. В. Іванович зачитає доклад на тему — «Значіння антропольоґичних дослідів в практичному житю», 10 лютого с. р. реферат І. Липовецького на тему — «Уваги над демоґрафією совітської України», 17-го лютого доклад М. Лівицького на тему — «Брак національної дисциплінованости і сконсолідованости, як причини занепаду української державности», 24 лютого — П. Мегика на тему — «Ріжниця між російською і українською архітектурою та українське будівництво в Галичині», 3-го березня І. Липовецький на тему — «Недомагання совітського торговельного апарату», 10 березня В. Іванович на тему — «Про походження чоловіка», 17 березня С. Кірічок на тему — «Спогади з визвольної війни». Зазначені реферати відбуватимуться в помешканні УЦК. Початок о 7 год. вечора.

Крім того в Громаді має відбутися низка рефератів українських професорів.

В Німеччині.

— Український Науковий Інститут в Берліні. 25 січня с. р. відбувся доклад д-ра Олянчина на тему «Бій під Берестечком по новим архівним джерелам».

В Югославії.

— Виставка Української Громади. — На запрошення Просвітнього Т-ва із Шида, Білгородська Українська Громада впорядкувала 19 січня ц. р. виставу з концертовим відділом. Шид є чимале містечко в богатій хліборобській місцевости Срем і населене в чималій кількості українцями, що колись переселилися сюди з Галичини. Це населення згубило чистоту своєї мови, і балакають вони тепер своїм спеціяльним жаргоном. Національна свідомість між ними почала потроху пробуджуватися лише в останні часи, завдяки діяльній акції де-яких одиниць, у першу чергу між котрими треба поставити енергійного і діяльного голову Просвітнього Т-ва п. Ілька Крайцара.

Змучені з дороги і при чималих техничних перешкодах, громадяне не змогли виконати свої обов'язки так, як би це мусіло бути, але не можна заперечити великого морального вражіння й підйому, які викликала ця перша українська вистава на місцеве населення. Це особливо приємне вразило громадян на другий день, коли вони ледве встигали задовольнити широку гостинність населення, щоб нікого не образити. Цей день

лишається надовго приємним спогадом для громадян, які провели кільки гарних годин у майже рідному оточенню.

За цей успіх Громади треба подякувати в першу чергу п. П. Загребельному, котрий з малим мішаним хором зумів дати гарний концертовий відділ і виявив себе не аби-яким знавцем української пісні. Що-до инших учасників, то вони не пошкодували ні енергії, ні часу та приклали чимало доброї волі, щоб справа як найкраще вдалася.

В. А.

Зміст.

Париж, неділя, 3 лютого 1929 року — ст. 1. — *** — ст. 3. — М. Славінський. На теми дня,—II. ст. 4.—І. Мірошниченко. Тому десять років — ст. 9. — Г. К. Англійська преса про Україну — ст. 13. Лист із Персії — ст. 16. — Observator. З міжнароднього життя — ст. 17. — З преси — ст. 20. — З широкого світу — ст. 23. — Хроніка, З Великої України — ст. 25. — З укр. життя — ст. 27. — Газетні звістки — ст. 28. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 29. — У Польщі — ст. 31. — В Німеччині — ст. 31. — В Югославії — ст. 31.

Потрібується служниця-українка, яка розуміє франц. мову, до української родини на ферму.

Потрібується робітник з жінкою для праці на фермі по крілиководству. Ферма недалеко від Парижа

За справками звертатися до Відділу Опікування при Місії УНР, 42, Rue Denfert Rochereau. Paris 5-e.

В суботу 2 лютого о 3 год. та в понеділок 4 лютого о 5 год.
в salle du Colisée
38, Avenue des Champs-Elysees
відбудеться
український концерт

С. ВЕРБИЦЬКОЇ та В. ЄМЦЯ

На початку п. Г. Фажо прочитає лекцію про Україну і її народнє музичне мистецтво.
Квитки при вступі.

КНИГАРНЯ „ТРИЗУБ“

одержала на складі стінні відривні календарі на 1929 рік, видання Українського Громадського Видавничого Фонду у Празі. Ціна з пересилкою 5 фр. 50 с.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.
Редагує — Комітет. **Адміністратор: Ил. Косенко.**
Le Gérant: M-me Perdrizet.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris